

Türkiye’de Bir Üniversite E-Kütüphane Sisteminin Tasarlanması ve Geliştirilmesi: Dicle Üniversitesi Örneği

Design and Development of a University E-Library System in Turkey: A Case from Dicle University

Murat YALMAN, Tamer KUTLUCA

ÖZ

Üniversitelerde öğrenciler kullanımına sunulan geleneksel kütüphanelerde verilen hizmetler, teknolojinin de gelişmesiyle değişerek yenilenmiştir. Bu nedenle artık kütüphaneler buldukları mekânların büyüklükleri ile değil içindeki kaynakları çeşitliliği ve fazlalığıyla değerlendirilmektedir. Üniversiteler kendi bünyelerinde istihdam ettikleri kütüphaneleri bu yeni sistemde yapılandırma yoluna gitmeleri ve yenilemeleri günümüz eğitim ve öğretim faaliyetleri içinde çok önemlidir. Zira öğrenme artık mekânsal kavramların dışında bireyin istediği yerde ve zamanda gerçekleşebilmektedir. İnternet ve internet teknolojilerinin yayılması ve kullanıcı sayılarındaki artış, e-kütüphaneciliği zorunlu ve mutlak kılmaktadır. Bu nedenle üniversitelerin e-kütüphane kavramını benimsemeleri ve kütüphanecilik üzerinden vermekte oldukları hizmetleri yeniden yapılandırırken elektronik kütüphaneciliği dikkate almaları gerekmektedir. Bu çalışmayla, üniversitenin kütüphane hizmetleri doğrultusunda bir e-kütüphane tasarımının nasıl gerçekleştirileceği, aşama aşama verilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte hazırlanan web sayfasının kullanıcı modülü, arabirim özellikleri, farklılıkları, kullanım kolaylığı, kullanıcılar tarafından anlaşılabilirliği, sistemin artıları ve eksilerinin ortaya konularak ihtiyaçların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda e-kütüphaneyi kullanacak üniversitelerin eğitim ve öğretim kalitesini arttırarak öğrencilerine daha iyi hizmet vereceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: E-kütüphane, Kütüphane, Üniversite, İnternet

ABSTRACT

Services provided for students in traditional libraries at universities have been renovated in line with the development of technology. Therefore, today libraries are not evaluated with their sizes of places but with the variety and abundance of sources found in libraries. In terms of current educational activities, it is fairly important for universities to structure and renovate their libraries. The reason is that learning is now independent of place and time. The spread of the Internet and of Internet technologies and the increase in the number of Internet users make e-library obligatory and unavoidable. Therefore, universities should internalize the concept of e-library and take electronic library into consideration while restructuring their library services. The present study tried to determine how to carry out an e-library design in accordance with the library services of universities. In this process, the overall purpose was to determine the needs by examining the user interface of the webpage designed, its interface features, its differences, ease of its use, its clarity for users to understand and the pros and cons of the system. In this way, universities using e-library are believed to provide their students with better services by increasing their quality of education.

Keywords: E-library, Library, University, Internet

Murat YALMAN

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü, Diyarbakır, Türkiye
Dicle University, Ziya Gökalp Faculty of Education, Department of Computer Education and Instructional Technologies, Diyarbakır, Turkey

Tamer KUTLUCA (✉)

Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Diyarbakır, Türkiye
Dicle University, Ziya Gökalp Faculty of Education, Department of Primary School Education, Diyarbakır, Turkey
tkutluca@gmail.com

Geliş Tarihi/Received : 07. 12. 2013

Kabul Tarihi/Accepted : 10. 02. 2014

GİRİŞ

Toplumun eğitim-öğretim faaliyetlerinin mekânsal ortamları olarak hizmet veren üniversiteler, öğrencilerine daha iyi hizmet vermeyi ve öğrenim kalitesini arttırmayı hedeflemektedir. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin üniversite bünyesinde hizmet veren geleneksel kütüphaneleri bilgiyi araştırma ve edinme ortamı olarak kullanmaya devam ettikleri görülmektedir (Akçayol et al., 2005). Halen üniversitelerde öğrencilerine bu geleneksel yapıda hizmet vermeye devam eden kütüphanelerin hizmet verdikleri alanlarda çeşitli alan konularına ait içerikteki kitap ve ansiklopediler, dergiler, gazetelerle birlikte çok sınırlı olsa da multimedya özellikleri içeren CD ve DVD'ler yer almaktadır. Öğrenciler, üniversite bünyesinde yer alan bu kaynakları derslerine yardım materyal olarak veya araştırma konularına yardımcı yayın olarak kullanmaya çalışmaktadırlar. Kütüphane bünyesinde yer alan tüm kaynakların öğrenim konularına uygun ve güncel olması, üniversitelerde verilen eğitimin kalitesini arttıracaktır. Dünyada Bilgi Toplumu Zirvesi'nde sunulan UNESCO raporunda eğitim ve üniversitelerin araştırma ve insanlığın gelişimi konuları ile bağlantılı olan toplumsal bir role sahip oldukları belirtilmiştir (Aslan, 2009).

Uzun yıllar geleneksel bir yapıyla öğrencilerine hizmet veren dünyadaki köklü üniversiteler, öğrencilerine bilgiyi yine kendi içinde kurdukları kütüphaneler vasıtasıyla vermeye çalışmışlardır. Bu kütüphaneler zamanla toplumun ve üniversitelerin onur kaynağı olurken, araştırmacıların bilgiyi arayıp derledikleri yapılar haline gelmiştir. Bilgi kaynaklarının giderek artarak çeşitlendiği günümüzde bu tür üniversite kütüphaneleri geleneksel sistemde hizmet vermelerinin yanında teknolojik yeniliklere paralel olarak kendi yapı ve hizmetlerinde değişikliğe gitmişlerdir. Gelişim sürecini tamamlamaya çalışan birçok üniversite kütüphanelerine örnek teşkil eden bu tarihi kütüphanelerin hizmet ve kaynak kullanımında yapmış oldukları temel değişikliklerin diğer üniversiteler tarafından da takip edilmesi kaçınılmazdır.

Bu çalışmada üniversite kütüphanelerinin öğrencilere verdikleri hizmeti çeşitlendirerek yeniliklere paralel olarak geliştirilen bir yapı olan elektronik uygulamaların bu platforma adapte edilmesinden ortaya çıkan e-kütüphanelerin tasarım ve planlama süreci değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Geleneksel Kütüphaneler ve Toplum

Toplumun uzun yıllar bilgiyi edinme mekânları olarak hizmet veren kütüphaneler, yıllar içerisinde gelişmelere paralel olarak gelişimini sürdürdüyse de temel yapısal işlevselliğini korumuştur. Geleneksel kütüphanelerin temel amacı, bilgi kaynakları olarak görülen kitapları bireylerle buluşturmaktır. Günümüz teknolojik gelişmelerine paralel olarak ortaya çıkan yeni bilgi kaynaklarını kendi bünyelerinde bulundurmakta zorluk yaşayan geleneksel kütüphanelerin sayısı giderek azalmaktadır. Bunun başlıca nedeni olarak bu türdeki kütüphaneler için gerekli maddi yetersizlik ve iş gücü eksikliği gösterilmektedir. Toplum beklentilerinin değiştiği günümüzde geleneksel kütüphanelerin hizmet anlayışında çeşitli yenilikler ve farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kullanıcılarına farklı kaynaklardan yararlanma ve değişik formattaki yayınları sunabilme özelliğini kendi bünyesinde

bulundurmaya hedefleyen bu yeni kütüphane modelinin kabul görmesi, kullanıcı profiline de değişmesine neden olmuştur. Dünyada yüzyıllardır hizmet veren köklü kütüphanelerin bile bu değişim sonucunda verdikleri hizmet çeşitliliği ve hizmet kalitesi artarak yeni kütüphanecilik sistemine temel teşkil edecek şekle gelmiştir.

Geleneksel yapıda hizmet vermeye devam etmeye çalışan Türkiye'deki kütüphanelerin birçoğunda halen kaynak ve iş gücü eksikliği yüzünden ortaya çıkan olumsuzluklar devam etmektedir. Ülkemizde bir dönem yaygınlaşarak sayıları binlerin üzerine çıkan halk kütüphanelerinin devlet politikaları ile bağlı buldukları belediyelere devredilmesi sağlanmıştır. Teknolojinin yaygınlaşması ve internetin temel bilgi edinme kaynakları arasına girmesi ile günümüzde birçok devlet kendi bünyelerinde bulundurdukları halk kütüphanelerinde, ücretsiz internet erişiminin bir kütüphane hizmeti olmasını hedeflemektedir (Aslan, 2009). Bertot, Jaeger & McClure (2008) halk kütüphanelerinde internet kullanımına ilişkin çalışmalarında, halk kütüphanesini kullanan vatandaşlar üzerinde uyguladıkları internet kullanımına ilişkin anketin sonuçlarına göre halk kütüphanelerinin e-devlet uygulamaları açısından önemli olduğunu ortaya koymuşlardır.

E-Kütüphane Uygulamaları

Bilgisayar teknolojilerine paralel olarak gelişen internet teknolojileri, bilgiyi işleme ve sunmada büyük yenilikler getirmiştir. İnternetin yaygınlaşmaya başlamasıyla öncelikle bilgiyi arama ve sorgulama hizmetleri elektronik ortama taşınmıştır. İlk elektronik ortamda kütüphane denemelerine Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yer alan üniversite kütüphaneleri öncülük etmiştir (Akçayol et al., 2005). Elektronik kütüphanelere yönelik çalışmalar dünyada olduğu gibi Türkiye'de de üniversite bünyelerinde gerçekleştirilmektedir. Birçok üniversite kendi bünyelerinde yer alan kaynakları öğrencilerine internet üzerinden kullanılmakla birlikte, bu yapıların yasal bir yapıya oturtulması işleminin henüz tamamlandığı söylenemez.

Bütünüyle işlevsel bir e-kütüphanede kaynak sorgulama, güncel yayın takibi, kaynak kullanımı, kaynakların diğer yayın ortamlarından sorgulanması, "online" okuma ve çıktı alabilme özelliğinin aktif olması gerekmektedir (Gürdal & Bulgan, 2008). Bunlara ek olarak dünyada kullanılan e-kütüphane çalışmalarında verilen hizmetler genel olarak kitaplar, dergiler, magaziner, haritalar, resimler, ses ve hareketli görüntülerden oluşmaktadır (Akçayol et al., 2005). Bu yönüyle Türkiye'de hizmet veren üniversitelerde kullanılan yapılar veri tabanı kullanımı şeklinde yer almaktadır. Veri tabanları içerisinde yer alan elektronik dergilere ait yayınların üniversite içinde yine elektronik olarak kullanılmasını sağlayan web tasarımlarına sahip üniversitelerin tümüyle e-kütüphaneye sahip oldukları da söylenemez.

Bu çalışmanın bir amacı da üniversiteler için e-kütüphane tasarım süreçlerini belirlemektir. Bu kapsamda e-kütüphaneyi kullanacak eğitim kurumlarının eğitim ve öğretim kalitesini artırarak öğrencilerine daha iyi hizmet vereceği düşünülmektedir.

E-Kütüphane Tasarımı

Üniversitelerde istihdam edilen kütüphanelerin öğrencilerin eğitim gördükleri alanlara hitap edebilecek kaynak yayınları bu-

lundurması zorunlu olsa da, bu kaynakların temini ve saklama koşullarının standardizasyonu, mekânsal imkânlar bağlamında değerlendirilerek temin yoluna gidilmektedir. Bunlara ek olarak üniversitelerin kendi bünyelerinde buldukları kütüphaneleri için maddi kaynak oranları da, o kütüphanenin hizmet kalitesinde büyük önem arz etmektedir. Üniversitelerin bu konudaki sınırlı kaynaklarının doğru yönde kullanılması, daha fazla öğrencinin üniversite kütüphanelerinden beklentilerini karşılayacaktır. Bu yönüyle dünya üniversitelerinde giderek yaygınlaşan elektronik kütüphanelerin bir örneğinin tasarlanarak uygulanabilirliğinin test edilmesi için yapılan çalışmadan elde edilen veriler maddeler halinde sıralanmıştır.

Genel Tasarım Çerçevesi ve Kullanılacak Ara Yüz

Tasarım yapılırken dikkat edilecek en önemli özellik "web" sayfasının kolay ve anlaşılır bir arayüze sahip olmasıdır. "Web" sayfası tasarımı sırasında kullanılacak dil seçiminde, sadece konusunda uzman kişiler tarafından kullanılabilir bir yapının dışında üniversite kütüphanelerinde çalışan personelin de rahatlıkla çözümlenebileceği dil olan "html" dili seçilmelidir. Bu dilin önemli bir avantajı da tasarım sürecinin tamamlanmasının ardından basit "web" arayüzü tasarım programları ile güncellenebilir. Sayfa tasarımı deneme aşamasında birden çok alanda hizmet verebilecek tarzda bir araya getirilmeye çalışılır. Bu alanlar kitap satış, kitap ve dergi arama, e-kitap temini veya site üzerinden okuma, izin verilen kaynaklardan çıktı alabilme özelliği gibi alanlarda hizmet verme sürecini karşılamalıdır. Site

üzerinde piyasaya çıkmış veya çıkacak yeni kitapların tanıtımı ve satışı da gerekli izinlerin alınmasından sonra yapılabilir.

Tasarlanan e-kütüphanenin giriş sayfası olan 'Ana Sayfa' da tüm kitap kategorileri ve bu kategorilerde yer alan kitaplar hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Kullanıcılar site üzerinde yer alan kitaplar hakkında genel bilgi edinebildikleri gibi, isterlerse ayrıntılı bilgi edinebilme şanslarına da sahip olabileceklerdir.

Site aynı anda birden çok dil desteğiyle üniversitede öğrenimlerine devam eden yabancı uyruklu öğrencilere hizmet verecek düzeyde tasarlanmış olmalıdır. Sitenin aynı anda üç dilde (Türkçe, İngilizce, Almanca) hizmet verirken, kitap alımları için üç para birimi seçimi (TL, USD ve EURO) yapma özgürlüğüne de sahiptir. Öğrenci istediği kitabı sistem üzerinden seçip sepetine ekleme imkânına sahip olacaktır.

Site üzerinde üniversite kütüphanesinde yer alan kitapların dijital kopyaları oluşturularak atıldığı bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde kitaplar kategoriler halinde dizilenebileceği gibi sayfa sayfa da takip edilebilmektedir (Şekil 2). Seçilen kitap veya kaynak hakkında genel bilgilerin verildiği sayfada kullanıcı isterse kitabın bölümlerini bilgisayar ekranından takip edebilir. Bu bölümde kitap seçimi yaptıktan sonra ekrana gelen sayfada üniversite kütüphanesine üye olma zorunluluğu yoktur. Kullanıcının yayına ait sınırlı sayıda sayfa görebileceği bir tasarım yapılmıştır (Şekil 4).

Şekil 1: Üniversite kütüphanesi olarak tasarlanan e-kütüphane sitesinin 'Ana Sayfa'sı.

Tasarım içinde elektronik ortamda tasarlanmış e-kitapları da bulabilmek mümkün olacaktır. Bu şekilde kullanıcı istediği veya hoşuna giden elektronik ortamda hazırlanmış veya dönüştürülmüş (“pdf” veya sayfa sayfa “jpeg” resimleri çekilerek hazırlanmış) yayınları site üzerinden takip edebilecektir. Kullanıcı ‘e-kitap’ bölümünde site üzerinde yer alan elektronik kitapları görebilecek ve yayın hakkındaki genel bilgileri alabileceği bir ekranla karşılaşmaktadır. Bu ekranda isterse kitap hakkında ayrıntılı bilgi alma özelliğini de kullanabilecektir (Şekil 3).

E-kitaplar bölümünde bulunan kitaplar için ayrıntılı bilgi istendiğinde, kitabın dijital ortamdaki baskısının bölümlere ayrıldığı bölüme gidilmektedir. Burada kullanıcı yine sınırlı sayıda bölümü ‘Diğer Ayrıntılar’ kısmından kitap şeklinde görebileceği bir sayfaya yönlendirilir (Şekil 4). Kullanıcı eğer e-kitabın yasal sürümünü bilgisayarına indirerek kullanmak isterse ‘Şimdi Öde’ kısmından siteye giriş yapmak için (üyelik talebinde bulunması koşuluyla) site giriş ekranına yönlendirilecek (Şekil 5) ve yayının elektronik kopyasını sepetine ekleyebilecektir.

Kullanıcılar siteye giriş yaptıklarında yine site üzerinden verilen birçok hizmetten öğrenci olmaları koşuluyla yararlanabileceklerdir. Bu tasarım üniversite içerisinde bulunan öğrencilere hizmet vereceğinden, öncelikle öğrencilerin bu siteden yararlanmaları için siteye kayıt olması veya üye başvurusunda bulunmaları gerekecektir. Bunun için öğrencilerden bir kayıt formu doldurmaları istenmektedir.

Yeni kayıt başvuruları iki şekilde, birincisi üniversitenin geleneksel kütüphanesinde gerekli evrakları doldurma yöntemiyle, diğeri ise site üzerinde kayıt ekranındaki istenen bilgileri doldurarak yapılmaktadır.

Bu aşamada öğrencilerin bilgilerinin doğruluğunun kontrol edilmesi ve aynı kişi üzerinden birden fazla kaydın önlenmesi için hazırlanan bir veri tabanı ile öğrenci bilgileri kontrol edilebilmektedir. Her yıl üniversiteye yapılan yeni kayıtlar yine üniversitenin bilgi sisteminden aktarılabilen, bu şekilde mezuniyet veya yeni kayıt bilgileri güncel tutularak öğrencilerin bu şekilde yapabilecekleri suistimallerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Zira kullanıma sunulacak bu sistemle üniversite öğrencilerine ellerinde bulundurdukları kaynakları e-kitap olarak ücretsiz kullanma olanağı verilmektedir. Öğrenci mezun olana kadar istediği her yerde sisteme dahil olarak bu e-kitaplardan istediği kadar yararlanabilecektir.

E-kitap okuma ekranında kullanıcılar için isterlerse sisteme dahil edilen müzikleri dinleme, sayfayı istedikleri oranda büyütebilme, sayfayı tam ekran yapma veya aynı anda istedikleri kişilere aynı ekrandan (okuma ekranından) e-posta atabilme özelliklerini kullanabileceklerdir.

Sistemin Artıları ve Eksileri

Bu sistemin kullanılmaya başlanmasıyla üniversite içinde yer alan farklı fakülteler içinde yer alan yayın, kaynak ve kitaplar tek elde toparlanabilecek, bu şekilde elde bulunan yayınların envanterinin yapılması kolaylaşacaktır. Bunlara ek olarak kitap, dergi gibi dokümanların, özellikle tarihi ve yazma eserlerin yıpranması engellenmektedir (Yazar, 2007; Yalman & Kutluca, 2011).

İstenilen yayına ve kaynağa en hızlı biçimde erişim kolaylığı sağlanırken kullanıcının, istediği yerden istediği kaynağa rahatlıkla ulaşabilmesi sağlanacaktır. Kütüphane hizmetleri için görevlen-

Şekil 2: Üniversite kütüphanesi olarak tasarlanan e-kütüphane sitesinin ‘Kitaplıklar’ bölümü.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ E-KÜTÜPHANESİ

Ana Sayfa Hakkımızda Kitaplar e-Kitaplar Hesabım Kayıt Fiyat İletişim

Diller: Kurlar: TL EUR USD

Sepetim 3 x items | TOPLAM: 100 TL [silmek](#)

Special gifts

A.Ş.K. Neyin Kısaldması

Asık, yalnızlık, baba olmak, dostluk, hüzün, ayrılık... Çok satan romanıyla tanıştığımız Tuna Kiremitçi, kalemıyla hayatın köselerine tek tek dokunuyor... Bazen eski bir sarhoşun pasına düşüyor, bazen de yeni üyküllere açıyor yatağını...

-Ayrıntı Dergi-

Düştür Krallığı

Bir lüksün düğünün kan olan Jennifer Merrick, Kurt İskabeyta anılan İngiliz Claymore Diki Royce Westmoreland tarafından manastırda okulundan kaçarlar.

-Ayrıntı Dergi-

Matematiğin Gizli Dünyası

Doğrular, kareler ve sayılar gibi en basit matematiksel kavramları herkes bilir. Bir matematikçi olmak için yapmanız gereken tek şey bunlara düşüncü ve anlayışla bakmak.

-Ayrıntı Dergi-

Kitap Sitesi Hakkında

Sitemiz internet üzerinden kitap alabileceğiniz, yeni kitapları inceleyebileceğiniz bir sitedir.

Promotions

Asık Çabukluk

Senem Kalkan

Categories

- Edebiyat
- Bölm
- Sosyal Bilimler
- Tarih
- Coğrafya
- Felsefe-Psikoloji
- Din
- Sanat-Mimarî
- Mühendislik-Tıp
- Hediye Kitaplar
- Genel

Partners

- accessories
- books gifts
- specials

Şekil 3: Üniversite kütüphanesi olarak tasarlanan e-kütüphane sitesinin 'e-kitap' bölümü.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ E-KÜTÜPHANESİ

Ana Sayfa Hakkımızda Kitaplar e-Kitaplar Hesabım Kayıt Fiyat İletişim

[Ana Sayfa](#) >> product name

Diller: Kurlar: TL EUR USD

Sepetim 3 x items | TOPLAM: 100 TL [silmek](#)

Product name

A.Ş.K. Neyin Kısaldması

Asık, yalnızlık, baba olmak, dostluk, hüzün, ayrılık... Çok satan romanıyla tanıştığımız Tuna Kiremitçi, kalemıyla hayatın köselerine tek tek dokunuyor... Bazen eski bir sarhoşun pasına düşüyor, bazen de yeni üyküllere açıyor yatağını...

İkiki caddeleer isim parikalar, sonbahar ritizgarları sıcak servislerle buluşuyor...

FIYAT: 100 TL

Rekler:

İncele

Kitap Sitesi Hakkında

Sitemiz internet üzerinden kitap alabileceğiniz, yeni kitapları inceleyebileceğiniz bir sitedir.

Promotions

Asık Çabukluk

Senem Kalkan

Categories

- Edebiyat
- Bölm
- Sosyal Bilimler
- Tarih
- Coğrafya
- Felsefe-Psikoloji
- Din
- Sanat-Mimarî
- Mühendislik-Tıp
- Hediye Kitaplar
- Genel

Partners

- accessories
- books gifts
- specials

Daha Fazla Detay

İlgili Çekilebilecek Kitaplar

Asık, yalnızlık, baba olmak, dostluk, hüzün, ayrılık... Çok satan romanıyla tanıştığımız Tuna Kiremitçi, kalemıyla hayatın köselerine tek tek dokunuyor... Bazen eski bir sarhoşun pasına düşüyor, bazen de yeni üyküllere açıyor yatağını...

- Diger Ayrıntılar
- Diger Ayrıntılar
- Diger Ayrıntılar
- Diger Ayrıntılar

Şekil 4: Üniversite kütüphanesi olarak tasarlanan e-kütüphane sitesinin 'Fiyat' ve 'Diger Ayrıntılar' bölümü.

dirilecek memurların iş yükleri azalacak, emanet kitap takibi ve emanet kitap verme hizmetinde düşüşler meydana gelecektir.

Elde bulunan kaynaklara ait verilerin güvenliği risklere (yangın, doğal afet, hırsızlık gibi) yönelik olarak maksimum düzeyde sağlanabilecektir. Üniversite kütüphanesini işletme maliyeti de yer, mekân, çalışan ücretleri gibi maliyetlerin olmaması veya minimum olması nedeniyle düşmektedir. En önemlisi de geniş ve büyük mekânlara ihtiyaç duyulmaması olacaktır. Ancak sistemin bu artılarının yanında sınırlı da olsa eksileri vardır.

Meydana getirilen sistemin başlıca eksileri şunlardır. Oluşturulacak sistemde bulunan dokümanların farklı formata sahip olması, yükleme veya ekleme yaparken tasarımcıya zorluklar getirebilir. Yine kullanıcıların bilgisayar ekranı üzerinden doküman okunmasında zorluklar oluşabilmektedir. Sistemin kullanılması sırasında oluşabilecek hatalara anında müdahale için geçen zamanın uzunluğu da sistemin eksilerinden biri olarak gösterilebilir (Kling & Elliott, 1994).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Üniversitelerde bilgi kaynakları olarak kullanılan kütüphanelerin yapısal olarak sunduğu hizmetlerin yanında, kaynak zenginliği de giderek daha fazla önem taşımaktadır. Genel olarak klasik yapıya sahip kütüphaneler bilgi, arşiv, koruma, bakım, kültür, bilgi paylaşımı, bilgi alma, eğitim ve sosyal etkileşim işlevlerini yerine getirmek için tasarlanmıştır. Eğitim kurumlarının artan öğrenci kapasiteleri düşünüldüğünde klasik yapıya sahip kütüphanelerin, hizmet verirken yaşanan sorunları gün geçtikçe artarak büyümektedir.

E-kütüphanelerin tasarlanması sürecinde kütüphanecilerin önerileri, kaynakların belirlenmesinde ise öğretim elemanlarının seçimleri ön plana çıkmaktadır (Tenopir, 2003; Waldman, 2003). Üniversitelerde kullanılan kaynakların fazlalığı öğrenim gören öğrencilerin başarısını % 10-20 düzeyinde artırmaktadır (Lance, 2003). Abuzaid & Singh (2009)'e göre e-kütüphane tarafından sunulan hizmetler, e-öğrenme süreci için öğrenciye katma değer sağlayabilir. Bu şekilde, öğrencilerin bilgi-iletişim teknolojilerine yaklaşımlarındaki olumsuzluklar azaltılabilir. Bilgiye erişim için onlarca dolaplı kütüphaneye gitmek zorunda kalan araştırmacılara 'dolapsız kütüphane' hizmetleri ile artık bilgiye istedikleri formatta, diledikleri zaman ve diledikleri yerden erişim olanakları sunulmaktadır. Nitekim Kakırman-Yıldız (2012) çalışmasında artık kütüphanelerin dijital olarak kullanımının fiziksel olarak kullanımına göre daha fazla olduğunu belirtmiş, ayrıca teknolojik gelişmelere paralel olarak değişen bir ortamda nispeten zahmetsiz olan dijital kullanımın zahmetli fiziksel kullanıma göre daha fazla olmasının doğal olduğunu da vurgulamıştır.

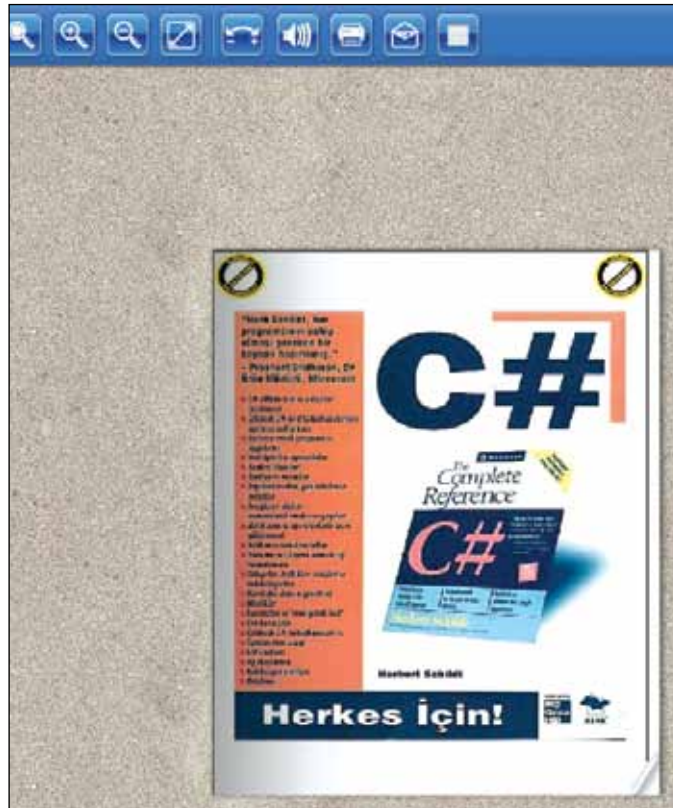
Olçay'a (1996) göre üniversite kütüphaneleri internet ve bilgisayar teknolojilerinden gerektiği gibi yararlanmanın yollarını aramalı ve kütüphaneciler de kendilerini bu büyük bilgisayar ağının sağladığı olanakları kullanmaya hazırlamalıdır. Bu çalışmada e- kütüphane tasarım süreçlerinde arabirim özellikleri, farklılıkları, kullanım kolaylığı, kullanıcılar tarafından anlaşılabilirliği, sistemin artıları ve eksileri üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda e-kütüphaneyi kullanacak eğitim kurumlarının eğitim ve öğretim kalitesini artırarak öğrencilerine daha iyi hizmet vereceği düşünülmektedir.

Şekil 5: Üniversite kütüphanesi olarak tasarlanan e-kütüphane sitesinin 'Hesabım' bölümü.

Şekil 6: Üniversite kütüphanesi olarak tasarlanan e-kütüphane sitesinin 'Kayıt' bölümü.

Şekil 7: Üniversite kütüphanesi olarak tasarlanan e-kütüphane sitesinin 'Kitap Okuma' bölümü.

İnternetin kullanım amacının giderek yaygınlaştığı günümüzde e-kütüphane hizmetlerinin bu teknoloji kullanılarak verilmesinin geleneksel kütüphaneciliği öldüreceği düşünülse de, hizmet kalitesini arttıracaktır. Kullanıcılarına istedikleri yerden ve istedikleri zaman bilgiye ulaşma olanağı veren e-kütüphanelerin tasarımı ve kullanımının artması, bu konuda ortaya çıkacak eksikliklerin veya olumsuzlukların belirlenmesinde yardımcı olacaktır. Beklenenin dışında sınırlı kaynaklara sahip bazı devlet üniversitelerinin bu sayede elindeki bu kaynakları daha olumlu kullanmaları, öğrencilerinin başarısında daha büyük rol oynayacaktır.

Ortaya çıkan sistemin test sürecine ait bilgilerin değerlendirilerek gerek duyulan eksikliklerin belirlenmesinde kullanıcıların geri dönüşleri büyük önem taşımaktadır. Elde edilen geri bildirimlerin değerlendirilmesi ve tasarım sürecine aksettirilmesi, sistemin beklenen çıktılarını oluşturmada süre kıstasının olmaması, daha sağlıklı sonuçların elde edilmesini sağlayabilir.

Kullanıcıların sistemden beklentilerini karşılamada öncelikle tasarım süreci önemli gözükse de arkasından sisteme kaynakların eklenmesi süreci ve bu kaynakların sisteme entegrasyonu, sistem kullanılmaya başlanmadan önce hızlı bir şekilde tamamlanmalıdır. Aksi takdirde kullanıcıların kaynak arama ve bulma işlemleri konusundaki sıkıntıları yüzünden sisteme negatif yönde yaklaşımlar olabilir. Sürecin doğru işletilmesi için, geleneksel yapıya sahip üniversite kütüphanesi ile tam bir entegrasyona da ihtiyaç vardır.

Deneme sürecinde e-kütüphanenin kullanımı, üniversite yönetimi tarafından gerek öğrencilere gerekse akademisyenlere duyurularak, yeni sistem kullanımının teşvik edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde kullanıcı bu sistemin üniversitede var olduğunu bilmediği için kullanamayacaktır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma 10 ZEF 164 No'lu Proje kapsamında Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (DUBAP) koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

KAYNAKLAR

- Abuzaid, R.A. & Singh, D. (2009). *A framework for e-library services to support the e-learning environment in a secondary school: a case study*. 36th Annual Conference of the International Association of School Librarianship, 16-20 July. Taipei, Taiwan.
- Akçayol, M. A., Şimşek, M., & Bay, İ. (2005). *Türkiye'de E-Kütüphane Çalışmalarının Durum Analizi ve Öneriler*. Akademik Bilişim 2005, Gaziantep Üniversitesi.
- Aslan, S. A. (2009). 2023 Türkiye vizyonu, halk kütüphanesi politikaları ve Çemişgezek: Batı ülkeleri ve Türkiye halk kütüphanelerinin işlevsel açıdan bir karşılaştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 169-200.
- Bertot, J. C., Jaeger, P. T., & McClure, C. R. (2008). Citizen-centered e-government services: benefits, costs, and research needs. In *Proceedings of the 2008 international conference on Digital government research* (pp. 137-142). Digital Government Society of North America.
- Gürdal, G. ve Bulgan, U. (2008). Kullanıcı merkezli kütüphane web siteleri ve yeni teknolojiler. A. Yıldızeli ve H. K. Bahşişoğlu (Yay. Haz.), 'Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi Sempozyumu': Bildiriler ÜNAK '06 (Gazi Üniversitesi, Ankara, 12-14 Eylül 2006 içinde (pp. 45-54). Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.
- Kakırman-Yıldız, A. (2012). Sosyal paylaşım sitelerinin dijital verilerin bilgi edinme ve mahremiyet anlayışına etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 529-542.
- Kling, R. & Elliott, M. (1994). Digital library design for usability. In J. Schnase, J. Leggett, R. Furuta, & T. Metcalfe (Eds.), *Proceedings of Digital Libraries '94 Conference* (pp. 146-155). College Station, TX: Texas A&M University.
- Lance, K.C. (2003). *5 Roles for empowering school librarians*. Library Research Service, Colorado State Library: University of Denver.
- Olçay, E. (1996). Ankara'daki Üniversite Kütüphanelerinde İnternet Kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 10(3), 284-296.
- Tenopir, C. (2003). *Use and users of electronic library resources: an overview and analysis of recent research studies*. Washington, DC: Council on Library and Information Resources.
- Waldman, M. (2003). Freshmen's use of library electronic resources and self-efficacy. *Information Research* 8(2). Retrieved from <http://informationr.net/ir/8-2/paper150.html>
- Yazar, İ. (2007). Klâsik Türk edebiyatı çalışmalarında bilişim teknolojilerinden yararlanma ve e-kütüphane uygulamaları. *Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları*, 2/3, 573-585.
- Yalman, M. & Kutluca, T. (2012). Future of e-libraries in universities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 47, 2225-2228.